

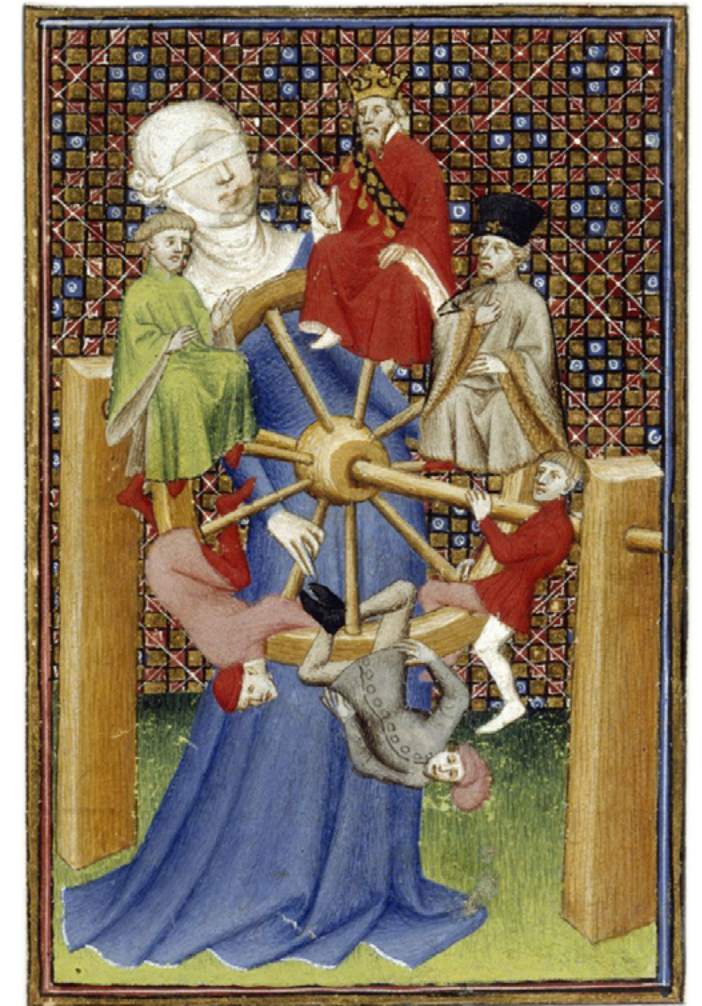
43. NI SOLIDESA, NI SOLIDARITAT

El desafortunat segle XIV

El Regne de Mallorca es catapultà del no-res a ser un model de dinamisme, un lloc de pes al món Mediterrani, en el breu espai de vuitanta anys. *La Roda de la Fortuna* havia fet una gir a favor de la nostra illa. La roda* era la figura o metàfora preferida a l'edat mitjana per representar el cicle de la vida i la seva volta marcava l'ineludible caiguda d'èssers superiors i la pujada dels qui havien estat a baix.

Sembla que la roda alentí el seu gir durant gran part dels segles XIII i XIV a Mallorca, però encara que el cicle es retardava, inevitablement el progrés del regne es mostrà més il·lusori que real. Com a nou regne, el seu aval havia estat el papat, l'autoritat més poderosa de l'època; mentre que la seva justificació era la ubicació perfecta en el moment adequat: el de l'expansió del comerç per tot l'arc mediterrani i més enllà. El seu defecte mortal fou la dispersió de les parts que el constituïen, ja que conduïa a una manca de suficient potestat governamental que coincidí amb la falta de recursos propis. El regne mai no va ser sostenible per ell mateix.

Al principi, al 1230, el regne només englobava Mallorca. Aviat incorporà l'illa d'Eivissa, i més tard, Menorca, per bé que el projecte canvià el seu caràcter a pitjor amb l'acord entre el rei En Jaume I i els seus dos fills a l'any 1262. Amb la mort del rei pare, s'havia d'ajuntar a les illes tota una sèrie disparada d'entitats al continent.

La personificació de la sort: la deessa Fortuna d'origen grecoromana. Aquí és cega, però no deixa de fer voltes a la seva roda. [Fig. 340]

El fill major, Pere, rebé el Regne d'Aragó, el Comtat de Catalunya i el Regne de València: una confederació lògica; però el regne que heretà Jaume II fou un barrija-barreja de terres lligades amb l'únic motiu de fer un grumoll bastant gran i amb categoria adient a la dignitat del segon fill del rei conqueridor.

Lluny de reforçar la fragilitat intrínseca de les illes, els comtats de Rosselló i Cerdanya,

(*)

El cercle o roda podia il·lustrar la unitat perfecta, però en ser metàfora de la vida la descriu com un procés predestinat que no admet progrés. Si una societat no sentia l'esperança de millora, la gent es reconfortava creient que els que semblaven més afortunats estaven predestinats a caure de les seves altures. Ara bé, com a filosofia, n'és una de pessimista.

Una vista aèria contemporània del Palau dels Reis de Mallorca a Perpinyà, que va ser construït a partir de l'ascens del Jaume II al tron del Regne de Mallorca l'any 1276. Un altre exemple de l'arquitectura d'aquesta època és el Castell de Bellver, però la residència reial a Perpinyà mancava de l'elegància del de la Ciutat de Mallorca. Al segle XVII sofrí una ampliació i alteració a mans del marquès de Vauban, enginyer francès, quan fou convertit en una fortalesa. [Fig. 341]

els vescomtats d'Omelades i Carlades, més la senyoria de la ciutat de Montpeller (J. Ernest Martínez Ferrando, 1979, p.16) portaven càrregues econòmiques i polítiques que varen enfonsar un territori massa petit. Diferents parts foren objecte de disputa durant més de cent anys, tocant el prestigi reial de França i d'Aragó-Catalunya, pel control de l'àrea estratègica entre ambdós regnes. El moment fou just al començament de la consolidació dels estats/nacions que acabarien formant l'Europa moderna. El rei Jaume I era conscient de la inviabilitat territorial de l'herència del seu fill menor i en repetides ocasions sol·licità al papa permís per annexar al Regne de Mallorca l'illa de Sardenya, però mai rebé una resposta favorable.

Avui ens podem preguntar com el rei En Jaume dividí les seves terres d'aquesta manera tan exageradament desigual. Una part de la resposta podria ser l'enteniment de les persones medievals de la geografia.

Aleshores, no es tenien eines per calcular l'extensió de masses de terra. En una mapa del segle XIV les costes apareixien delineades en tot detall però en general solien ser massa llargues, mentre que la terra interior era massa petita i, fins i tot de vegades, ridícula. Així, el moment d'importància estratègica de Mallorca juntament amb la impossibilitat de mesurar la península acuradament donava lloc a representacions de Mallorca com si fos la meitat de gran de tot Catalunya. Les altres illes, Còrsega, Sardenya, i sobretot Sicília sofriren la mateixa ampliació.

'El Regne de Mallorca*' fou una entitat ambigua. El nom titular realment amagava que la capital, seu del poder i font de funcionaris i cortesans, era Perpinyà al Rosselló, a dies o potser a setmanes de distància per mar.

Recordam que el viatge com a nadó de l'infant que seria el rei Jaume III, de Sicília a Barcelona l'any 1315, començà a l'1 d'agost i durà 91 dies. Mentre un rei fou cap i impulsor d'un regne, al rei de Mallorca la seva atenció era desviada una i altra vegada cap als jocs i maniobres complicats entre França, Catalunya-Aragó i el papat. Tant va ser així que el monarca estigué obligat a ocupar-se principalment amb l'esforç a retenir i fer coherents les parts disperses del seu regne.

Exceptuant uns anys de tranquil·litat relativa just al principi del segle XIV, els interessos i necessitats de les Balears foren supeditades a aquest esforç de cohesió. Els reis Jaume I, Jaume II i Sanç mostraren un desig de fer funcionar el Regne de Mallorca, però altres imperatius, en repetides ocasions, limitaren o frustraren la seva voluntat. Observam que la coincidència de tranquil·litat i bona gestió a partir de l'any 1298 permeté una allau d'obres públiques i ordenacions administratives, que posà en marxa el rei Jaume II. Aquella activitat, però, portà un risc inherent; com

exposa l'historiador Jaume Sastre Moll, parlant dels primers trenta anys del segle XIV: "I aquesta mateixa riquesa i prosperitat econòmica convertia el Regne en un dèficit per a qualsevol monarca pretensions que volgués dominar la Mediterrània" (2001, p. 83).

L'últim fill de Jaume II, Felip, regent durant la minoria de Jaume III (1324-1329), fou

L'unicorn fou recercat pels seus imaginats poders màgics. Era considerat un animal real, encara que ningú podia demostrar que l'havia vist, i segons la tradició només podia ser dominat per una dona, tal vegada verge. [Fig. 342]

un governant singular. Malgrat la seva extravagància religiosa, es mostrava prudent, amb un estil directe, però li mancava talla de governador i mantingué un conflicte amb el seu nebot, l'infant Jaume, per mor de seves personalitats tan diferents.

Jaume III, últim regnant de la línia, de veres el podem anomenar tràgic. Va aconseguir, amb la incessant provocació del seu cosí i rival mortal, el rei Pere IV de Catalunya-Aragó, perdre el seu regne i la seva vida abans de complir els 35 anys. Amb la subordinació completa al regne continental el 1343, les illes foren relegades per sempre a ser una peça subsidiària, lluny del centre, vulnerable i fràgil.

Els assumptes d'estat traslladats a l'escala d'una vila forana

Què tenien a veure la diplomàcia, les guerres, els canvis de governació amb un lloc com la vila de Binissalem? Pot semblar que poc però, per exemple, la manca d'una defensa entusiasta del rei Jaume II per part dels illencs el 1285, moment en què el seu cosí Alfons III d'Aragó i Catalunya s'apoderava de l'illa quasi sense resistència, repercutia en els mallorquins. Fou el pretext per implantar tot un nou règim d'impostos indirectes com a càstig quan Jaume II recuperà el seu tron a partir de l'any 1298. Les sises sobre el consum i la circulació de béns afectaren a tothom i marcaren un canvi de política financera. Abans, els impostos havien estat concebuts com a mesures extraordinàries amb un termini fixat. Des de 1300, a poc a poc, es convertiren en permanents. Segons Pau Cateura, qui parla dels anys 1320-30, "Es difícil encontrar, en fechas tan tempranas un desarrollo tan acusado de la fiscalidad indirecta" (2001, p. 55).

La freqüent distracció de successius monarques contribuï a tenir a Mallorca un govern poc desenvolupat. Fou organitzada com un municipi únic, el 1249, sense representació prevista per la part forana, que per lògica havia de ser soci econòmic de Ciutat. Aquest no tan sols debilità el benestar dels forans, sinó que també enverinà la convivència interna en el territori. El conflicte que en resultà feia enemics el ciutadà i el pagès. Pronuncia Pau Cateura: "Al final del reinado del Ceremonioso, [Pere IV] los foráneos habían logrado profundizar las líneas maestras de la sentencia de Sancho de Mallorca, pero a costa de una desvertebración del reino y de enormes

(*) L'ús d'aquest terme, escrit així o Mallorches, fou invariable durant els anys que existí el regne 'independent'.

[Fig. 343]

Els efectes del bon i mal governament en una ciutat medieval: Siena. Són detalls de frescos d'Itàlia de 1338-1340. El fresco del mal governament està bastant destrossat. A Mallorca, l'entrada de mercaderies del camp a Ciutat pagava un impost a partir de la dècada de 1330. [Fig. 344]

cantidades de dinero gastadas por ambas partes por hacer prevalecer sus posiciones" (1982, p. 218).

Pere IV morí el 1387, i va ser a l'any 1315 quan la Sentència Arbitral del rei Sanç donà per primera vegada veu als forans. Des d'aquest any, pogueren triar deu síndics; prohoms forans, interlocutors permanents que presentessin el punt de vista de la part forana als òrgans de govern de Ciutat, que fins aquest moment havien decidit tots els assumptes que afectaven l'illa. No obstant

aquest avanç aparent, diu Cateura, *"dicha sentencia supone más un punto de partida que de llegada"* (1982, p. 203) i els governants a Ciutat es dedicaren a frustrar de qualsevol manera possible les aspiracions dels forans.

Poca solidaritat veïnal...

No tenim constància d'una invasió significativa de propietaris ciutadans a Binissalem al llarg del segle XIV per desplaçar els antics terratinents dels temps de la conquesta com ocorregué en alguns altres pobles, però sí que hi hagué binissalemers que es traslladaren a Ciutat. A algunes persones acomodades els interessà convertir-se en ciutadans, per gaudir del tractament fiscal més favorable que rebrien allà i, al mateix temps, intentaren evitar pagar impostos a qualsevol lloc. De Sencelles arribava la notícia: *"12.11.1457: els jurats diuen que Pere Arrom no paga els càrrecs de la vila al·legant ésser ciutadà, però resulta que tampoc no paga a Ciutat perquè allà al·lega ésser habitador de Sencelles"* (Sencelles, p. 91).

Encara que el segle XV es trobi fora de la nostra història, del segle XIV tenim una relació de 18 persones que intentaren esquivar pagar les quantitats assignades per *"l'obre de l'església nova"* el 1372. *"Es mana dits batles [d'Inca i de Rubines] que aquests deutors paguin, però aquests s'han apel·lat dient que encara que tinguin terres a Rubines són habitants d'Inca"* (RRV2, p. 24). És la mateixa fórmula per defugir el pagament d'impostos que havien emprat els cavallers, entre d'altres, durant anys i a vegades amb èxit. Amb tot, la talla de 1372 era una demanda extraordinària i les sumes assignades poc importants: començava a 6 sous.

...ni alleujament de pressions externes

Les manifestacions de l'existència d'un món més enllà de Mallorca arribaren de diferents maneres i una era les amenaces d'altres estats; actes hostils que requerien despeses per la defensa i provocaven demandes monetàries als pobladors del rei com donacions per fer guerres lluny, a altres regnes. De l'organització de la defensa, n'hem parlat al capítol 31, *"La Defensa del Regne"*. (P. 235)

Precarietat econòmica

Amb el pas del temps, al segle XIV, hi havia una al·legada pèrdua de l'esperit emprenedor dels inversors mallorquins a favor de la compra de rendes fixes, els censals, i hem parlat més d'una vegada de la pressió fiscal que sempre augmentava. Després de repetides crisis agràries, dificultats per mantenir els beneficis del comerç, requeriments financers per fer una i altra guerra i la debilitat de la política interna, es produí el desenllaç econòmic

més dramàtic: la fallida, la ruïna de la Universitat de Mallorca, tan aviat com la fi del segle XIV, deixant a cada habitant en una mena d'esclavitud econòmica.

En aquest època la volta de la Roda de la Fortuna s'accelerava de manera vertiginosa quan es tractava de l'estabilitat econòmica. És fàcil visualitzar els desafortunats que eren expulsats amb força de la seva posició a la Roda, una i altra vegada caient en terra, reincorporant-se i tornant a començar.

Altra vegada sortim uns pocs anys fora del nostre esquema per il·lustrar la precarietat que afectava a tothom a través d'unes fonts documentals de l'últim quart del segle XIV i primer quart del XV.

Una visita reial; una càrrega

Els binissalemers, com tots els habitants de Mallorca, havien de sufragar les visites dels reis i les seves corts: governants, sovint amb poca rellevància pels veïns. El rei Joan, fill de Pere IV i notori per la seva extravagància, realitzà una única visita a Mallorca l'any

Tothom es baralla per grimpar aquesta roda manejada per 'la reina de la fortuna', però inusualment no hi ha ningú a l'àpex; només es col·loquen en començar la caiguda. [Fig. 345]

El ca simbolitza la fidelitat. En aquest detall de panells, a dalt n'hi ha dos que persegueixen un conill i a baix n'hi ha un de fidel que apareix representat dues vegades, plorant la mort del seu amo i atacant el seu assassí. [Fig. 346]

1395. Una vegada arribat, el rei es tancà a les possessions reials i no en sortí fins a l'hora de tornar a la península.

Es diu que vengué per escapar de la pesta a Barcelona, però sembla probable que el motiu veritable de la seva visita fos recaptatori, per passar comptes. De fet, adreçà una bona quantitat d'escrits als mallorquins i, entre ells, al batle de Binissalem, "1395, 6 desembre. El rei Joan, des del castell de Bellver estant, comunica al batle de Rubines el fet que per a les seves despeses ocasionades per la vinguda a Mallorca per posar-la en degut estament i regiment, la Universitat de Rubines li ha oferit 120 florins d'or però és necessari encarregar-se d'un censal."

"Resulta que alguns [veïns] com: Guillem Bastard, Guillem Osona, Bernat Mateu, Pere Far, Bernat Proençal i Bartomeu Planes "recussen e deneuen fermar en la venda per la Universitat faedora del dit censal [...]" (RRV2, 34).

Un censal era una obligació de pagar periòdicament una quantitat de doblers; el temps podia ser obert, sense una terminació de l'obligació. El motiu del rei era instituir un pagament permanent, i no tan sols per cobrir les despeses de seva visita. Un florí equivalia a un poc menys d'una lliura, 120 venien a ser unes 100 lliures. Així fou natural

la reticència d'acceptar tal compromís per part d'alguns prohoms.

Sorprèn, però, veure en la relació el nom de Bartomeu Planes, perquè "1395, 31 de març.- El rei Joan, confiant de la suficiència i lleialtat de Bartomeu Planes de Llozeta, parròquia de Rubines, li comana l'ofici de batle de dita parròquia per un any que comença a la propera festa de Pentecostes, amb el salari acostumat" (RRV2, p. 33).

S'havia de suposar que en Planes seria de la part del rei, però el batle electe no fou l'únic signatari de la protesta d'Aiamans i Lloseta. És possible que alguns encara sentíssim el fet que el monarca no hagués escoltat la seva súplica contra el trasllat de l'església a Binissalem vint-i-cinc anys abans?

Ens desperta la sospita que el rei havia fet investigacions i càlculs per calibrar la seva demanda al màxim del que podia exprimir. Una vegada instal·lat a Mallorca, el 15 de setembre de 1395, escriu: "El rei Joan, des de Mallorca estant, mana al batle de Rubines restituesqui als jurats els llibres de comptes, que els necessita "per certa causa en nostra audiència" (RRV2, p. 33).

Evidentment qui tenia els llibres no respongué amb celeritat suficient. El

El rei Joan I tengué un regnat breu, de l'any 1387 a 1396, i morí als 46 anys. L'ocell 'caradriu' solia viure al palau d'un rei, era tot blanc i tenia poders curatius; sobretot de pronosticar el destí d'un malalt. Si dirigia la mirada cap al malalt significava que sobreviuria, i que el mateix ocell extreia i neutralitzava la malaltia. No sabem cert si es basava en un ocell existent, però ja s'esmentava a les obres de l'escriptor romà Plutarc, feia més que mil anys. [Fig. 347]

catedràtic Llabrés amplia el nostre coneixement d'aquesta exigència amb dos fragments de text d'octubre del mateix any, recollides dels documents rebuts a la Cúria Reial: "Por letra tramitada al B[atle] Real de Rubinas le dice [...] del S. Rey, que por mandato de este tenía que reconocer, determinar e fruir los fets criminosos comesos en la parte foranea, de diez años acá. (7 Octubre de 1395) lleve al Inca todas las enquestas de 10. años á esta parte."

"Con fecha dada [...] a 9 de Octubre se manda al B[atle] de Benisalem que el Rey quiere saber "quines e qual composions e remissions generoses son estades fetes en la illa de XII anys ença per los officials reyalz [...] manda que dentro los 4 dias primeros le remitan todas los libros de inquisiciones. Si tal no se cumple amenaza con enviar un porter que llevara los libros a sus costas" (Notícies, sense numeració).

Es recorda que l'exercici de la justícia era una de les fonts principals d'ingressos del rei, i també del batle.

El rei Joan, a la seva costosa visita a Mallorca, i just al moment del tensió màxim en seves relacions amb el batle de Binissalem, el mes d'octubre de 1395, trobà temps per concedir un alleujament de deutes a diversos binissalemers: "9 octubre.- El rei concedeix allongament de deutes, tota usura cessant, a favor d'Arnau Ferrer de Rubines, tant en deutes deguts a cristians com jueus, fins a la suma de 14 lliures, durant 2 anys.

En dies successius concedí altres allongaments a favor de: Antoni Far, Antoni Ramonell i Antoni Vives.

D'altra banda va concedir altres allongaments a favor de: Gabriel Bastard, Guillemó Bastard i Pere Terrassa.

D'altra banda concedia a Ferrer Palou que no pogués ésser pres per raó dels seus deutes" (RRV2, p.34).

Creim que aquests veïns es devien alinear amb el rei, i tres o quatre d'ells havien estat elegits 'consellers' a les eleccions de 1392.

La paraula joglar inclogué tot tipus d'artistes que provocaven plaer sensorial als expectadors. La seva presència havia de proporcionar un ambient de goig i festa, adient per rebre el cap d'estat. Joan I, això no obstant, fou un fracassat com a rei, conegut com "el Caçador" i també "el Descurat" pels seus contemporanis, perquè va anteposar el gaudi i el divertiment a la tasca de govern" (Viquipèdia). [Fig. 348 i 349]

Altres menes de requeriments

Binissalem, com altres pobles forans havia rebut la demanda d'una altra aportació per la visita reial, exigida per part del representant del governador. Per acabar-ho d'adobar, era que "sots pena de 100 lliures [que] vinguen certs bons homes ab cavalcadunes" un total de vint persones de Rubines "per sompleyar la dita festa [...] a la venguda del senyor Rei. [...] "Més haian acordat que [...] sia fet manament a tots los jutglars de qualsevol esturment [estament] que atrobarets cascu en vostra parròquia [...] sots pena de estar 100 jorns en la preso" (Arxiu Municipal de Binissalem, document transcrit per Francesc Canals, 1988).

Potser bastants mallorquins se sentien tan indefensos com la víctima d'aquest atac brutal en ple camí, als últims anys del segle XIV. Noteu les faccions animals de la cara d'un dels atacants. [Fig. 350]

Just acabats els quatre dies de festa, el rei es tancà a Bellver o Bunyola. Tenint en compte les amenaces esmentades en aquesta carta, no sembla que el representant del governador anticipés gaire entusiasme per festejar el rei.

Encara no s'havien acabat les exigències, però, i el "1395. 21 octubre. El rei Joan notifica a diversos batles que ha de partir de Mallorca per tornar a Catalunya i necessita certs homes per remar a la galera grossa, els qual seran pagats de la paga d'un mes íntegrament. Robines: 7 homes" (RRV2, 34).

Qui els pagaria?

En suma

La sensació dels mallorquins de ser com orfes en un món hostil no només era present a principis de l'època medieval cristiana, sinó que persistí al llarg dels anys i es convertí en el sentiment arrelat de no ser més que peons en un joc de personatges distants. Per això, com també per repetides injustícies, menyspreus i els cops de mala sort, va ser

inevitable que es forjàs el caràcter especial dels illencs, i d'una manera més marcada, dels forans. Martínez Ferrando, per exemple, reflexionava "la inexpressiva calma que observava la població mallorquina constituïa un enigma inquietant" en el context de la crisi de la invasió de 1349 (1979, p. 240).

La nostra vida a la terra, segons la filosofia predicada per l'església medieval, no era més que un trànsit, però mentre avançava el segle XIV es pot trobar que el sentiment de resignació fou interromput per rastres de còlera entre els mallorquins. Hi havia malestar amb els governants, els senyors, el bisbe i fins i tot entre ells mateixos; entre diversos grups de veïns. A Binissalem podia semblar que tot marxava amb tranquil·litat: la producció agrària pujava i la població es mantenia, però llegint els documents, guanyava força la impressió d'un clar desànim i mal humor.

Els préstecs i la fortuna d'algunes famílies de veïns

Una indicació del malestar és que, a mesura que avançà el segle XIV, augmentaren els deutors. Coneixem els noms d'alguns perquè els havien sol·licitat la prolongació al rei; per tal que no fossin molestats ni empresonats per mor dels seus deutes. Pagar els compromisos financers de cada any fou una preocupació constant llavors. Algunes persones de famílies ben establertes a Binissalem evitaren el problema emigrant a Sardenya, com per exemple Guillem Galifa el 1361; o cercaren fortuna a les forces armades a les cada vegada més freqüents guerres, com Pere Castellet (1338), Berenguer Llobet (1374) i P. Gilabert (1374).

Francesc Canals, deduïa de la seva lectura dels llibres de la Cúria Real de la segona meitat del segle XIV, a l'arxiu històric de l'ajuntament de Binissalem, que "una mala anyada pot esser per aquests grans propietaris una autèntica ruïna, ja que no poder pagar els cens al senyor els serà causa d'empara de les anyades i de subfastacions de les seves finques" (1989, p. 18).

Una allau de noms de deutors esdevengué pública el 1392 arran de la mort massiva o conversió forçada de jueus com a conseqüència del pogrom de l'any anterior. Molts prestamistes, ara nous conversos, canviaren de nom i reclamaren el pagament de nou, o en nom d'un familiar mort.

Entre els deutors a jueus de 1392 figuraven aquests noms de Binissalem: Bernat Proençal, Ponç Osona (2 vegades), Guillem Bestard, Guillem Cantarelles i Pere Figuera. Aquestes persones figuren igualment en una relació de 'grans propietaris' del segle XIV confeccionada per Francesc Canals. És evident que en alguns casos un gran propietari fou també un deutor important.

Canals continuava amb els noms dels que considerava 'grans propietaris': "Pere Lorens, Guillem Cantarelles, Jacme Cantarelles, Guillem Bestard, Jacme Benaula, Johan Villalonga, Bernat Casesmitjanes, Ferrer Cirer, Andreu Cirer, Pons Dossona, Berenguer Dossona, Pere Ferrer, Pere Far, Jacme Terrassa, Pere Figuera, Guillem Ses Oliveres, Bernat Profensal, Pere de Bas, Jordi Dameto, Jacme Gilabert" (1989, p.18).

Es nota que tres dels sis que rebutjaven pagar el censal demanat pel rei Joan I l'any 1395, apareixen en aquesta relació. Els noms en negreta són els llinatges que figuraven a la relació que segueix, de l'any 1428. La inclusió el 1428 a la relació de propietaris d'esclaus era una indicació que la família encara gaudia d'una situació acomodada una generació més tard (1989, p. 18).

A continuació, la llista completa, feta el 1428, any que "S'imparteix un tall general a Mallorca per pagar les despeses ocasionades pels esclaus sentenciats a mort de manera que els

amos d'esclaus han de pagar 12 sous per cada un. La relació de persones de Robines amb el nombre d'esclaus és aquesta:

Jaume Llorenç.....	2
Nicolau Llorenç	4
Gabriel Garriga	2
Antoni Llinars.....	1
Berenguer Terrassa.....	1
Ferrer Pol.....	2
Pere Far.....	1
Poncet d'Osona	1
Jaume Noguera	1
Guillemó d'Osona	1
Antoni Vilarnau.....	1
Andreu Ferrer	1
Pere Terrassa.....	6*
Pere Messaquer	1
Bartomeu Palou	1
Bartomeu Plana (sic).....	1
Guillemó Durban	4
Pere Martí	1
Antoni Bastard	7**
Jaume Terrassa.....	1"

(RRV 2, p.40)

No podem emprar aquesta relació per saber el nombre vertader d'esclaus a Binissalem, ja que els ciutadans i privilegiats estaven exclosos de pagar el tall, però indica els noms de famílies binissalemeres benestants en aquell moment. També, podem sospitar que no tots els esclaus estaven declarats. Havien aconseguit esser acomodades unes famílies noves: els Durban/Duran i Martí, com també els Garriga, Noguera, i Vilarnau.

Diferents famílies de la relació dels grans propietaris no figuraven com a propietaris d'esclaus al 1428, i la tinença de deutes podia haver estat la causa d'un empitjorament de la seva situació econòmica. Entre els noms de deutors, notats a l'any 1392 que no apareixien, per la raó que sia, com a propietaris d'esclaus el 1428, són famílies tan arrelades a Binissalem com els Proençal, Cantarelles, Gilabert, Figuera i Salom (dues persones), a més d'altres famílies antigues com

(*) Un Pere Terrassa fou escrivà reial/notari alguns anys entre 1377 i 1392, període en què, per dues vegades, va ser concedit "que per causa dels seus deutes [no] esser molestat i pres", (RRV2, p. 28) amb concessió d'allongaments. A part, el Pere Terrassa citat aquí va ser notari des de 1420 fins a 1428.

(**) Suposem que és Antoni Bastard de la Torre, comprador de la seva cavalleria a les monjes de Jonqueres al 1421.

Aquest prestador jueu està representat a les *Cantigues de Santa Maria* vers el 1270. Ell es dedica a la vida activa de negocis. Noteu com n'és de complicat el pany de la porta contra els riscos de la seva professió.

El segle XIII fou un període de relativa estabilitat pels jueus de tota Europa, però al llarg del segle següent aquesta seguretat es deteriorà dràsticament. El 1290, per exemple, tots foren expulsats d'Anglaterra durant tres segles. (Vegeu també capítol 38 "Els Fils del Teixit Social".) [Fig. 351]

els Villalonga, Ses Oliveres, Moyà, Salom, Negre i Bover. Sembla que havia succeït una autèntica reorganització dels pagesos propietaris de Binissalem.

Els noms esmentats en tots aquests paràgrafs són una relació de les persones i famílies significatives de Binissalem al llarg del segle XIV. Alguns han figurat abans en el nostre estudi. La ironia resta en el seu destí de ser recordats a posteritat pel seus deutes. Eren personalitats que formaven el grup de la petita 'oligarquia' de la vila i tenien, en teoria, mitjans polítics i financers per romandre aïllats de les fluctuacions de la fortuna. Al segle XIV però, aquest aïllament no existí, per bé que no afectà els autèntics rics, els quals no s'inclouïen entre els veïns de Binissalem.

Els plaers de la vida

Hem pres prestat la teoria medieval de dedicacions de la vida d'una persona; a la vida contemplativa, a la vida activa o política, i a la vida llurada als plaers del cos, per descobrir i il·lustrar algunes activitats agradables corrents a l'època. Així parlem dels PLAERS DE LA VIDA. No pretenem establir una jerarquia de plaers; tots son humans.

FONTS CITADES

- _ J. Ernest Martínez Ferrando, *La tràgica història dels reis de Mallorca*, 1979
- _ Jaume Sastre Moll, "Les rendes reials i de la porció de Gastó de Bearn. La seva estructura i valoració", *Mayurqa* 27, 2001
- _ Pau Cateura, "El sistema fiscal del reino de Mallorca en los inicios de la crisis", *Mayurqa* 27, 2001
- _ Pau Cateura, *Política y Finanzas del Reino de Mallorca bajo Pedro IV de Aragón*, 1982
- _ Ramon Rosselló Vaquer i Onofre Vaquer Bennàser, *Sencelles*, 1993
- _ RRV2
- _ Gabriel Llabrés Quintana, *Recull de Notícies diverses sobre Binissalem*, sense numeració, No. 666, arxiu municipal de la Ajuntament de Palma
- _ Francesc Canals, document transcrit de l'arxiu municipal de Binissalem a l'any 1988
- _ Francesc Canals, *Aproximació socio-econòmica a Binissalem en el segle XIV*, 1989

FIGURES CREANT BINISALEM. CAPÍTOL 43

- [340] La fortuna cega, *Livre de la Reina*, França, principis del segle XV, The British Library, Harley MS 4431, f. 129
- [341] http://www.mairie-perpignan.fr/sites/mairie-perpignan.fr/files/images/06_-1-_vue_aerienne_du_palais_des_rois_de_majorque.jpg
- [342] 'Caça de l'unicorn', Bestiary, (1225-1250) Anglaterra, The Bodleian Library, Ms. Bodley 764, folio 10v
- [343] i [344] https://en.wikipedia.org/wiki/The_Allegory_of_Good_and_Bad_Government#/media/File:Lorenzetti_ambrogio_bad_govern._det.jpg
- [345] "Roda de Fortuna", John Rylands, *The Siege of Troy* (segle XV) English MS 1, f. 28v, The University of Manchester Library
- [346] Detall d'un il·lustració d'un bestiari angles (?) (1236-1250) British Library, Harley MS 3244, f. 45r
- [347] Detall d'una miniatura d'un bestiari angles (1225-1250) British Library Harley MS 4751, f. 40r
- [348] i [349] Jehan de Grise, *Roman d'Alexandre*, (1338-1344) Flandes, MSS 264, pàgines 78v i 173r, copyright, amb permís de Bodleian Libraries, University of Oxford
- [350] Il·lustració sense font, consulta del 06.07.2016.
- [351] *Las cantigas de Santa Maria*, (vers el 1270) <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Medieval-Jewish-moneylenders.jpg>

Creant la vila de Binissalem

Un mosaic de cent-cinquanta anys del Regne de Mallorca,
des del 1231

Pel que fa a les imatges, fotografies i il·lustracions: Atès que algunes fotografies, imatges i il·lustracions contingudes en aquesta obra han estat realitzades per tercers, la reutilització i difusió d'aquestes no està coberta per la llicència Creative Commons ni per cap altra llicència, per la qual cosa la seva utilització serà responsabilitat de la persona que en faci ús. En cas que un tercer trobàs que en aquesta obra s'ha fet un ús no autoritzat de les seves imatges, fotografies o il·lustracions pregam que es posi en contacte amb info@creantbinissalem.com per a la seva retirada o correcció.